

Ihtioloģija un zivju ekoloģija

Barošanās

Zivju trofiskās kategorijas:

- **detritēdājas** – *Tilapia* sp, *Puntilus* sp
  - **Augēdājas** (karpa, rauda)
  - **dzīvniekēdājas** – barojas ar bezmugurkaulniekiem, bentosu, planktonu) – reņģes
  - **plēsējas** vai **zivjēdājas** - mencas
-

Pēc uzņemtās barības rakstura zivis dala :

I

- Monofāgi (viens veids)
  - Stenofāgi (šaurš spektrs)
  - Eurifāgi (plašs spektrs)
-

Pēc uzņemtās barības rakstura zivis dala :

II

- *Plēsīgās* - barojas galvenokārt ar zivīm, mazākā mērā ar citu barību
  - *Mierīgās*
    - bentofāgos
    - planktāfagos
    - augēdājos: fitofagos un detritofagos
-

Zivju morfoloģiskā pielāgošanās barības uzņemšanai

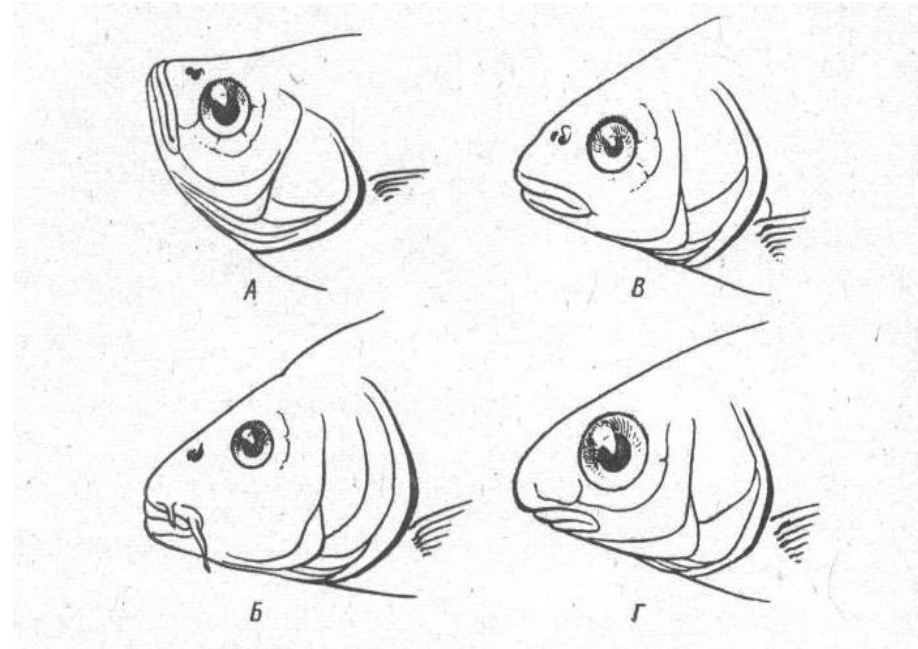
1. Ķermeņa forma
  2. Mutes forma un pozīcija
  3. Zobi uz žokļiem un augslejām
  4. Rīkles zobi
  5. Žaunu bārkstis
  6. Piloriskie piedēkļi
  7. Zarnu trakta garums
  8. Fermentu darbība
-

Zivju morfológiskā pielāgošanās barības uzņemšanai

Mutes pozīcija

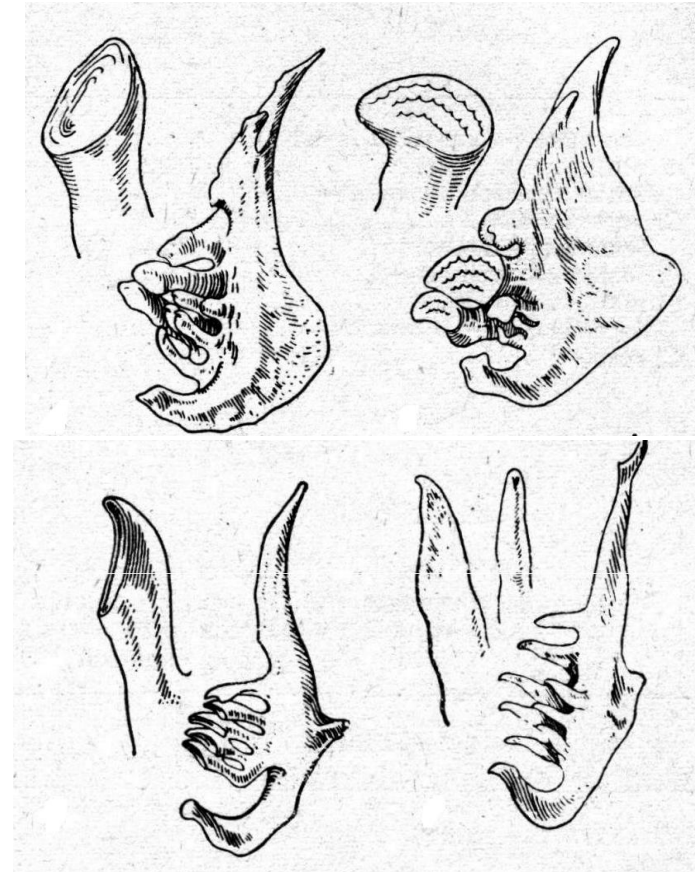
- Saistīta ar barības veidu

A – augšējā, B, C – gala, - D – apakšējā

Zivju morfoloģiskā pielāgošanās barības uzņemšanai

Rīkles zobi

Zivju morfoloģiskā pielāgošanās barības uzņemšanai

Piloriskie piedēkļi

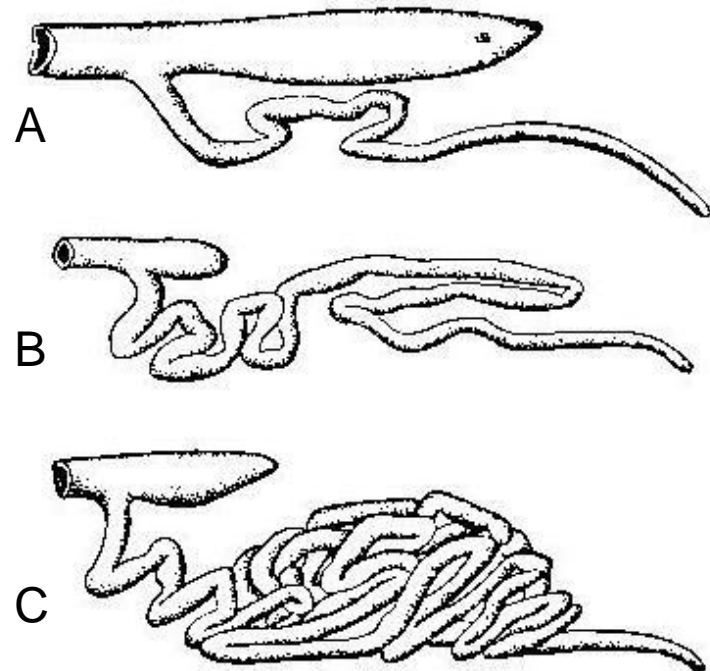
- Piloriskie piedēkļi: jo vairāk barībā ir zivis, jo to laukums ir lielāks.
  - To laukums mainās pārejot no vienas barības uz otru ontogēnēzes laikā.
  - Piloriskie piedēkļi palielina uzsūkšanas virsmu
-

Zivju morfoloģiskā pielāgošanās barības uzņemšanai

Zarnu trakta garums

Dzīvniekēdājām un zivīm bez kunga tas ir mazāk par 100% no ķermeņa garuma. Augēdājā – vairāk par 100% no ķermeņa garuma.

1500% -amūras platpieriem.

A – plēsējas

B – dzīvniekēdējas

C - augēdējas

Mutes formas:

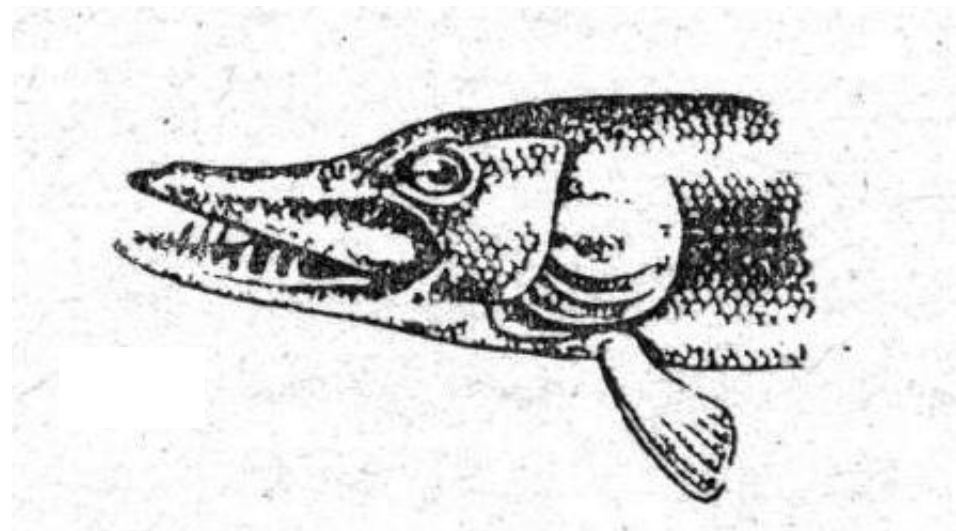
- tvērējmute
  - piesūcekļmute
  - sūcējmute
  - smalcinātājmute
  - planktonēdājmute
  - perifitonēdājmute
-

Mutes formas:

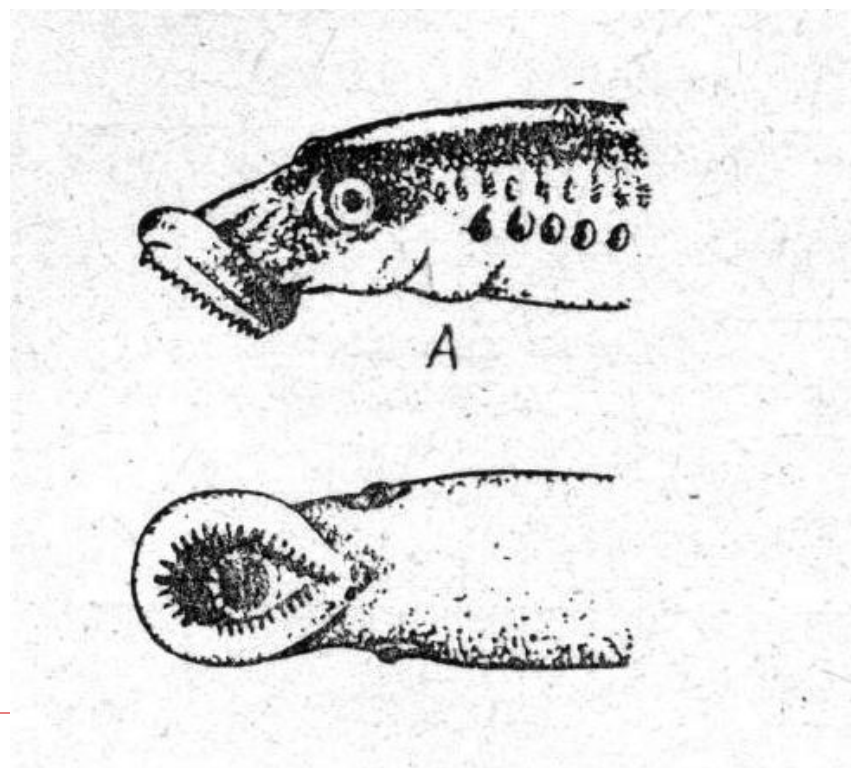
Tvērējmute - liela, žaunu bārkšu maz, zobi, aizsargā tikai lapiņas, bet ne filtrē

Plēsēji: zandarts, sams, līdaka

Mutes formas:

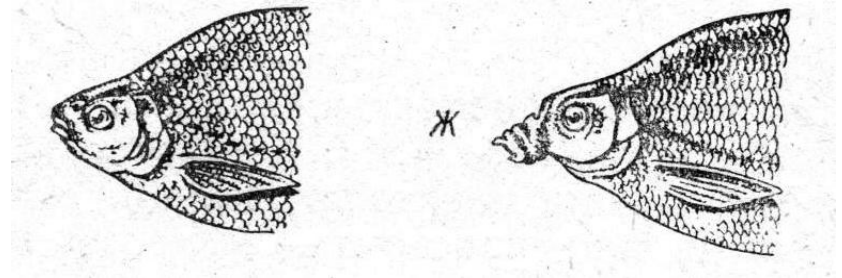
Piesūcekļmute - žokļu nav, zobi ir pārragojušies pauguru veidā
nēģi, miksīnas

Mutes formas:

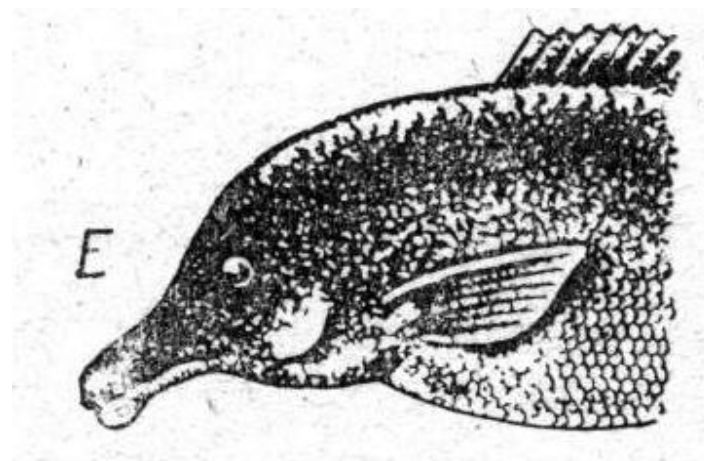
sūcējmute - trubiņas
veidā, bez zobiem;
jūras adatas,
plaudis

Mutes formas:

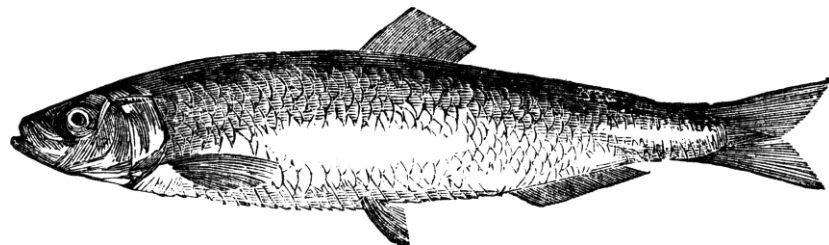
Smalcinātājmute -
knābjveidīga ar
zobu plātnītēm vai
dzeloņiem → lai
sasmalcinātu cietās
bezmugurkaulnieku
bruņas (rajas un
vilczivis)

Mutes formas:

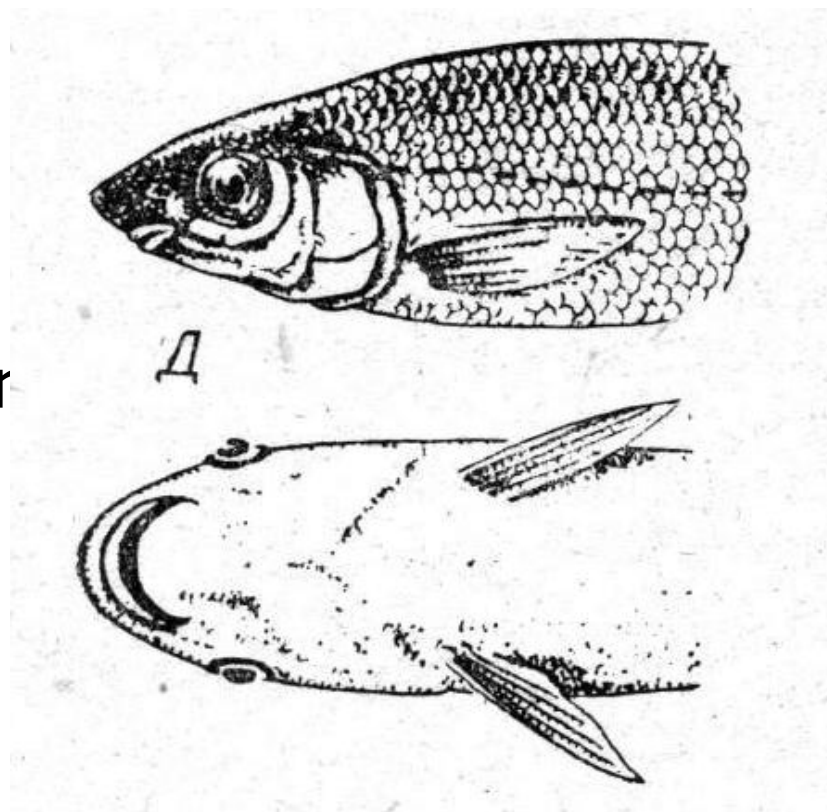
Planktonēdājmute -
sīki zobī vai to nav,
lielas žaunu
bārkstis,
sietveidīgas (sīgas,
siļķveidīgās)

Mutes formas:

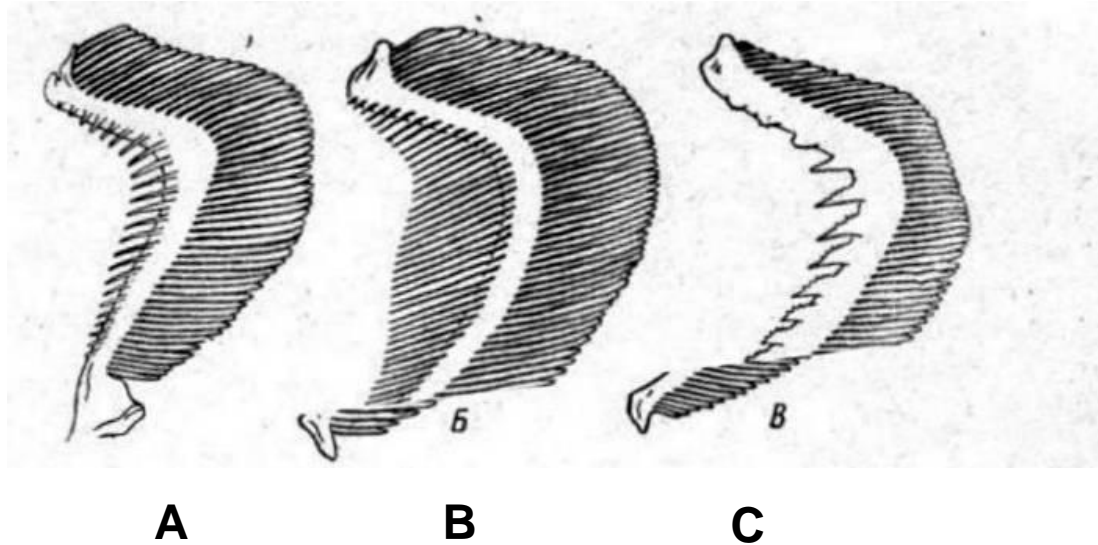
Perifitonēdājmute –

- ❑ barojas ar augu apaugumiem.
- ❑ Apakšlūpai ir asa griezējmalā, kura var būt klāta ar ragveida apvalku,
- ❑ zobu nav,
- ❑ apakšmute

Žaunu bārkstis

A un B - planktonēdājzivis, C- plēsējs

Barības atrašana

□ Dienā

- Planktofāgiem barību atrast palīdz redze
- līdakai (dienas plēsējs) – redze un sānu līnija

□ Naktī

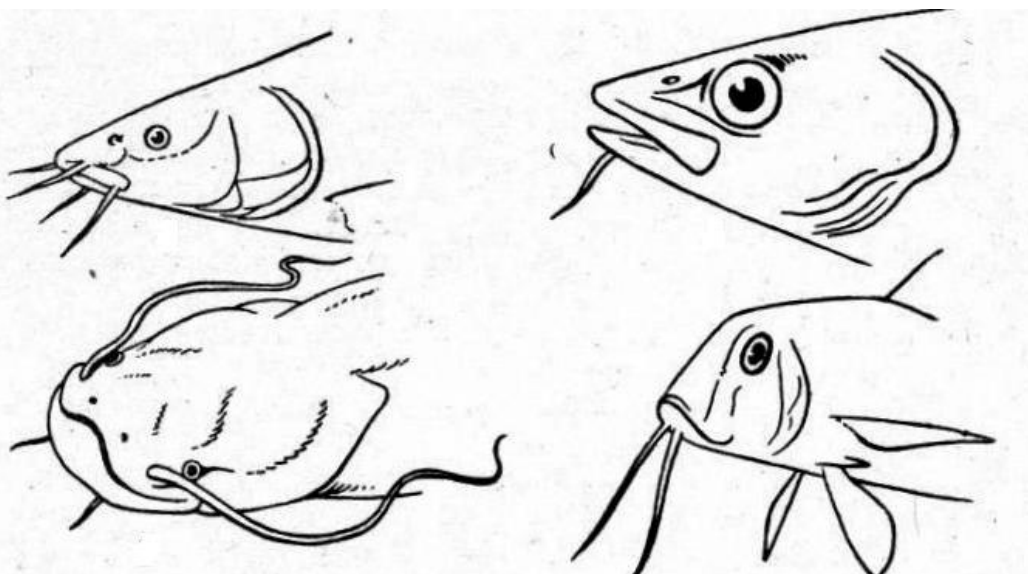
- plēsējiem tumsā (vēdzele, zutis, sami)-oža, sānu līnija, taustekļi utt
-

Taustekļu veidi

Ap muti daudz jūtīgas šūnas, dažreiz izvietotas uz taustekļiem. To skaits un veids var mainīties. Taustekļu novietojums norāda uz barošanās veidu.

Mencveidīgām zivīm, kas barojas ar grunts bezmugurkaulniekiem – garāki, plēsējiem – taustekļi īsāki

Barības selektīvā izvēle

Izšķir vairāku tipa barības

- ❑ **Pamatbarība** – kuņģa saturs sastāvs pārsvarā no šīs grupas
  - ❑ **Sekundārā barība** – pastāvīgi sastopama barības racionā, bet mazākā skaitā
  - ❑ **Gadījuma rakstura** – reti sastopama barība
  - ❑ **Piespiedus** – ko zivs izmanto, kad nav pieejama pamatbarība
-

Barības selektīvā izvēle

Šorigins (1948) – barības izvēles indekss

$$I_i = r_i / P_I$$

r_i – organismu % barībā

i – organisma kategorija

P_I – paša organisma vai grupas % planktonā,
bentosā, traļa nozvejā

1-zivs ēd visu pēc kārtas

>1 – izvēlas notiektu organismu

<1 – izvairas no objektane

Barības selektīvā izvēle

□ Konstantinovs

$$I_i = (r_i - P_I) / P_I$$

Izmanto attiecību, kas raksturo starpību starp barības komponentiem % barībā un barības bāze pret to barības bāzē

Barības selektīvā izvēle

- Ivjeva formulējums

$$I_i = (r_i - P_I) / (r_i + P_I)$$

Barības selektīvā izvēle

- Čīsons (Chesson, 1983) iesaka izvēlēties modeli

$$P_i = a_i n_i / \sum_{j=1}^m a_j n_j$$

P_i – varbūtība, ka nakošā apēstā barība ir i tais barības objekts.

n_i – ir i -tais barības pieejamais daudzums

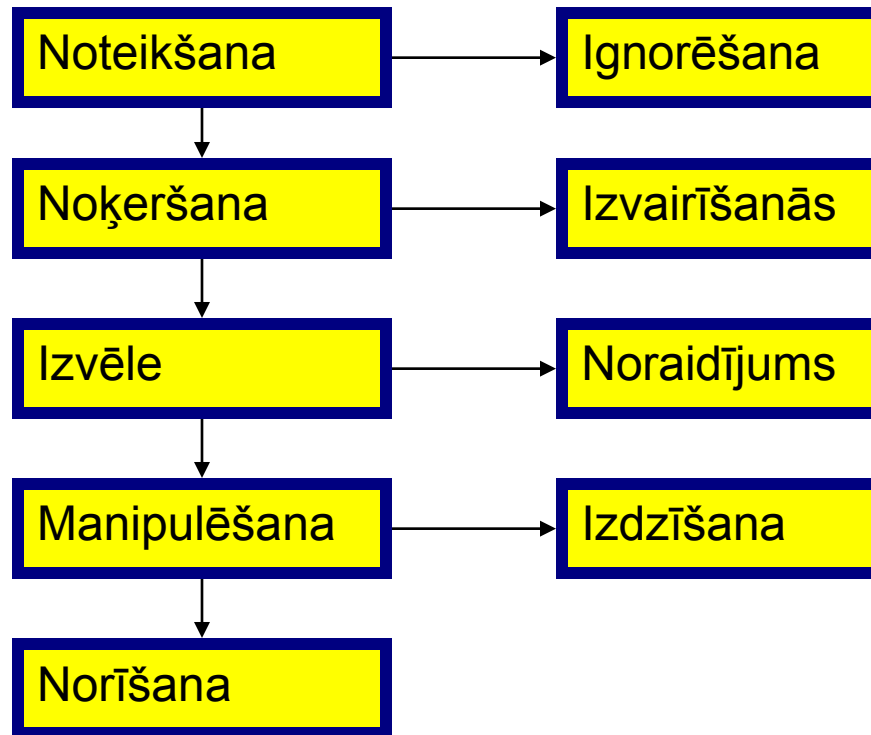
m – kopējais i -tas barības daudzums

a_i – var tikt interpretēts, kā zivs diētas daļa kura varētu sastāvēt no i -tās barības objekta, ja visu barības objektus būtu pārstāvēti vienādās proporcijās.

Barošanās secība

Barības izvēle

□ Faktori

- Barības pieejamība
  - Plesēja un upura raksturojums barības izvēlē
(attālums līdz objektam, upura krāsa, kontrasts uz fona, gaismas ietekme, mutes izmērs,)
  - Barības sagremojamība (augēdājzivīm)
  - Pieredze (atpazīst ēdamās)
-

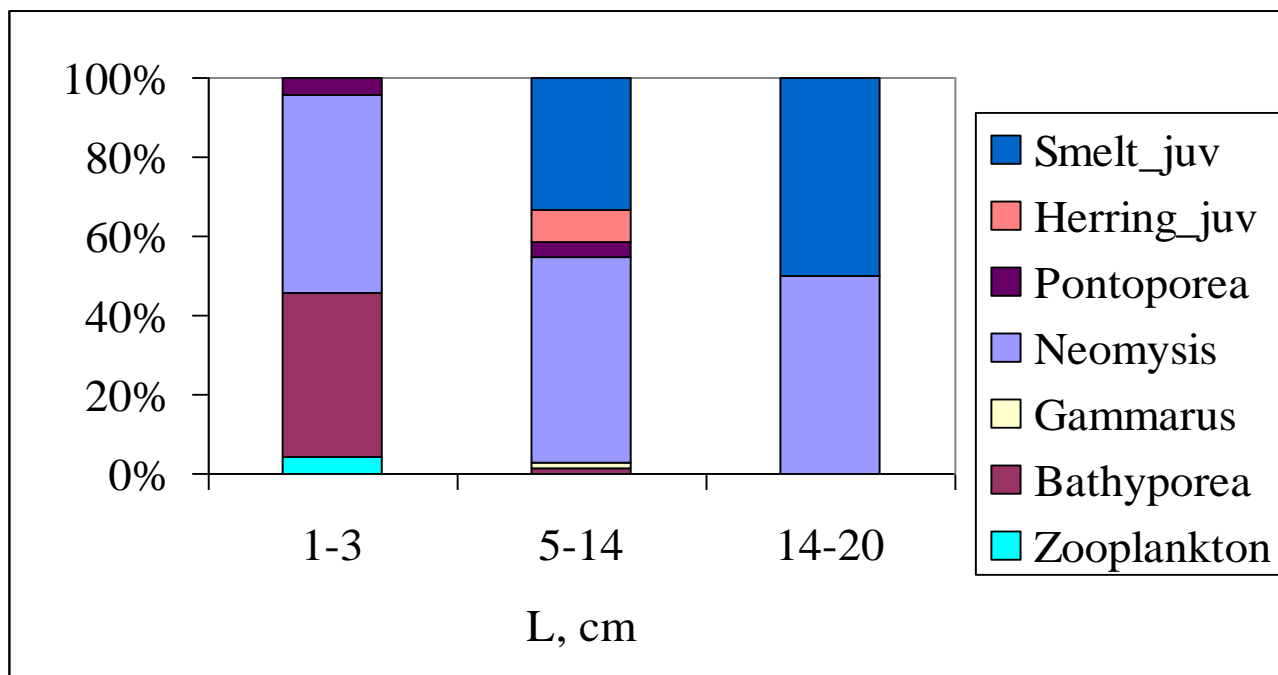
Barošanās un diētas izmaiņas

- Izmaiņas pēc vecuma
  - Sezonālās izmaiņas
  - Diennakts izmaiņas
  - No habitātes
  - Zivs bioloģiskais vai fizioloģiskais stāvoklisstāvoklis
-

Barošanās un diētas izmaiņas

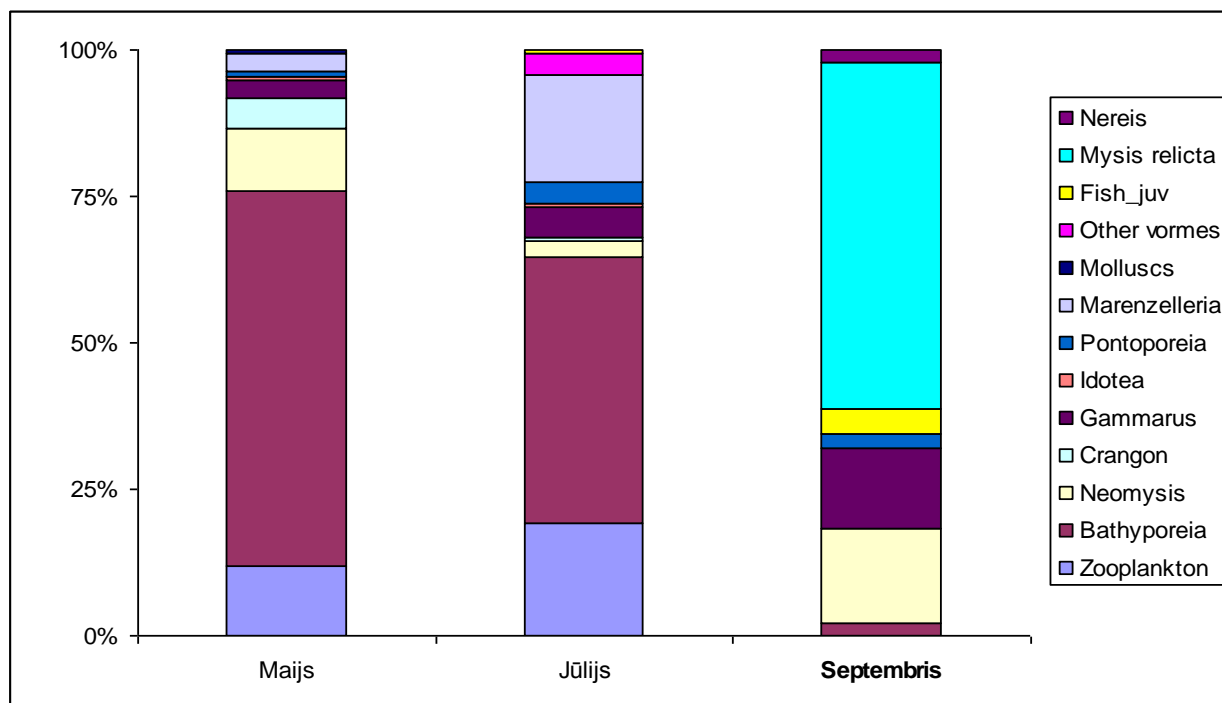
Izmaiņas pēc vecuma

Akmeņplekste

Barošanās un diētas izmaiņas

□ Sezonālās izmaiņas

Plekste, 1 gadu veca

Barošanās un diētas izmaiņas

□ Diennakts izmaiņas

Atkarīgs no org. pieejamības, to izmēriem, kaloritātes, kā arī no diennakts laika

- Plēsēji ēd retāk (pat 3 diennaktis)
  - Mierīgās zivis barojas nedaudz, bet bieži (ik pa 4-6 stundām)
-

Barošanās un diētas izmaiņas

□ No habitātes

■ Mēnca Baltijas jūrā un Rīgas jūras līcī

□ Baltijas jūrā – brētliņa, rudeni
bezmugurkaulnieki, reņģes

□ Rīgas jūras līcī – reņģe,
bezmugurkaulnieki, lucīši, piekrastes zivis

Barošanās un diētas izmaiņas

- Zivs bioloģiskais vai fizioloģiskais stāvoklis
    - Nārsta laikā zivis neēd
-

Barošanās intensitāte

Tās rādītājs ir kuņģa vai **barības trakta papildījums**. Vizuāli papildījuma pakāpi raksturo pēc 5- ballu skalas:

- 0-tukšs
  - 1-daži barības objekti
  - 2-mazs papildījums
  - 3-daudz barības(barības trakts pilns)
  - 4-ļoti daudz (barības trakts piespīlēts)
-

Barošanās intensitāte

- **Kopējais indekss**- barības kamola masas attiecība pret zivs masu
- **Atsevišķais indekss**- viena komponenta masas attiecība pret zivs masu.

Ineksus var izteikt procentos, lai tie nebūtu sīki, pieņemts tos x ar 10 000 un izteikt prodecimilēs (o/ooo).

Barības masa zivīm sastāda 2-25% no ķermeņa masas

Barošanās intensitāte

- pieejamās barības daudzums
  - uzvedība un bioloģiskās sugas mijiedarbības
  - kuņģa evakuācijas rādītājs
  - t° un citi abotiskie faktori
  - sezonas, zivs fizioloģiskā stāvokļa
-

Barības racioni

- **Diennakts racioni** ir tas barības daudzums, ko apēd zivs vienas diennakts laikā, un to izsaka % pret ķermeņa masu.
- Aprēķina **gada racionu**

$$D = A / (24/n) (\%)$$

D- diennakts barības patēriņš %,

A- vidējais kuņģa piepildījuma indekss, %,

n – sagremošanas ātrums, st.

Barības koeficients

- **Barības koeficients** parāda, cik kg kādas barības vajag apēst zivij, lai noteiktā laika posmā iegūtu 1kg masas pieaugumu
- Ietekmē
  - barības rakstura, to hidroķīmiskajiem rādītājiem
  - zivju sugas
  - vecuma

Plēsējiem - 5-10, zivīm, kas barojas ar moluskiem un vēžveidīgajiem- 20-26; ar moluskiem -40; augēdājiem-30.

Kondīcijas faktors

- Izmanto barošanās apstākļu raksturošanai un barības, kā produkta vērtības raksturošanai
    - nosaka **nobarotības pakāpe** un **tauku daudzums**, kas uzkrājas organismā.
-

Kondīcijas faktors

□ Izmanto Fultona un Klarka koeficientus

■ $Q = W * 100 / l^3$ (*Fultons*),

■ $Q = w * 100 / l^3$ (*Klarks*)

□ W - ķermeņa pilnā masa g;

□ l - ķermeņa garums, cm

□ w – zivs tukšais svars (svars bez iekšām)

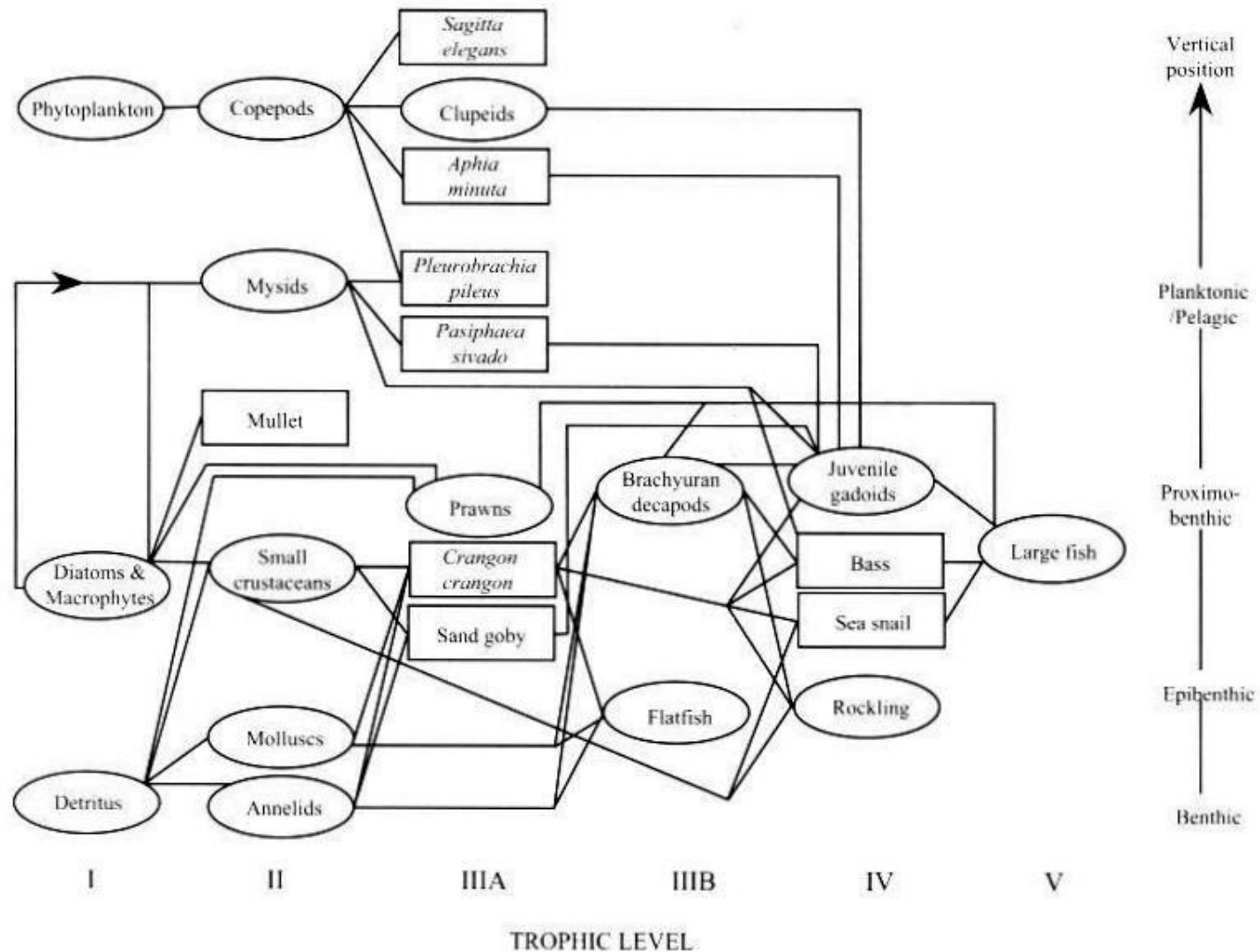
Tauku daudzums

□ nosaka pēc to daudzuma muskuļos:

- **Vājas**-0,2-1,2% (līdaka, menca, zandarts);
  - **Vidēji treknas** 1,5-4,5% (plaudis, bute, karpa);
  - **Treknas** 5-15% (lasis, stores, skumbrijas);
  - **Sevišķi treknas** - 15% (zutis, nēģi).
-

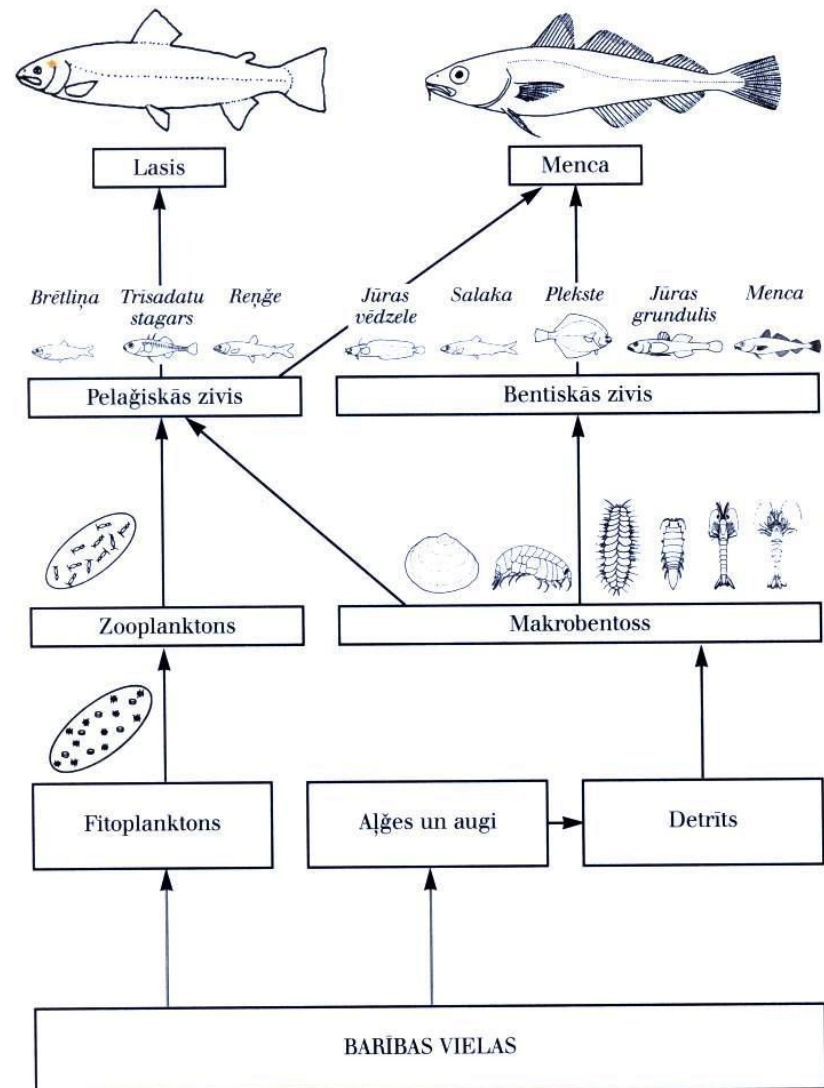
Barības (trofiskās) ķēdes jeb piramīdas

Barības ķēdes

Baltijas jūras barības ķēde

Izmanto MSVPA modeļos

Ekosistēmas pieeja

- ❑ Tiek novērtēts nevis atsevišķas sugas, bet visa ekosistēma kopumā
  - ❑ Vajadzīgs liels apjoms ar datiem
  - ❑ Jāzina ekosistēmas trofiskā struktūra (katra ekosistēmas dalībnieka barības sastāvs un saikne ar citiem)
  - ❑ Salīdzinoši jauna metode (Ecopath, Ecosim)
-

Barības ķēdes struktūra

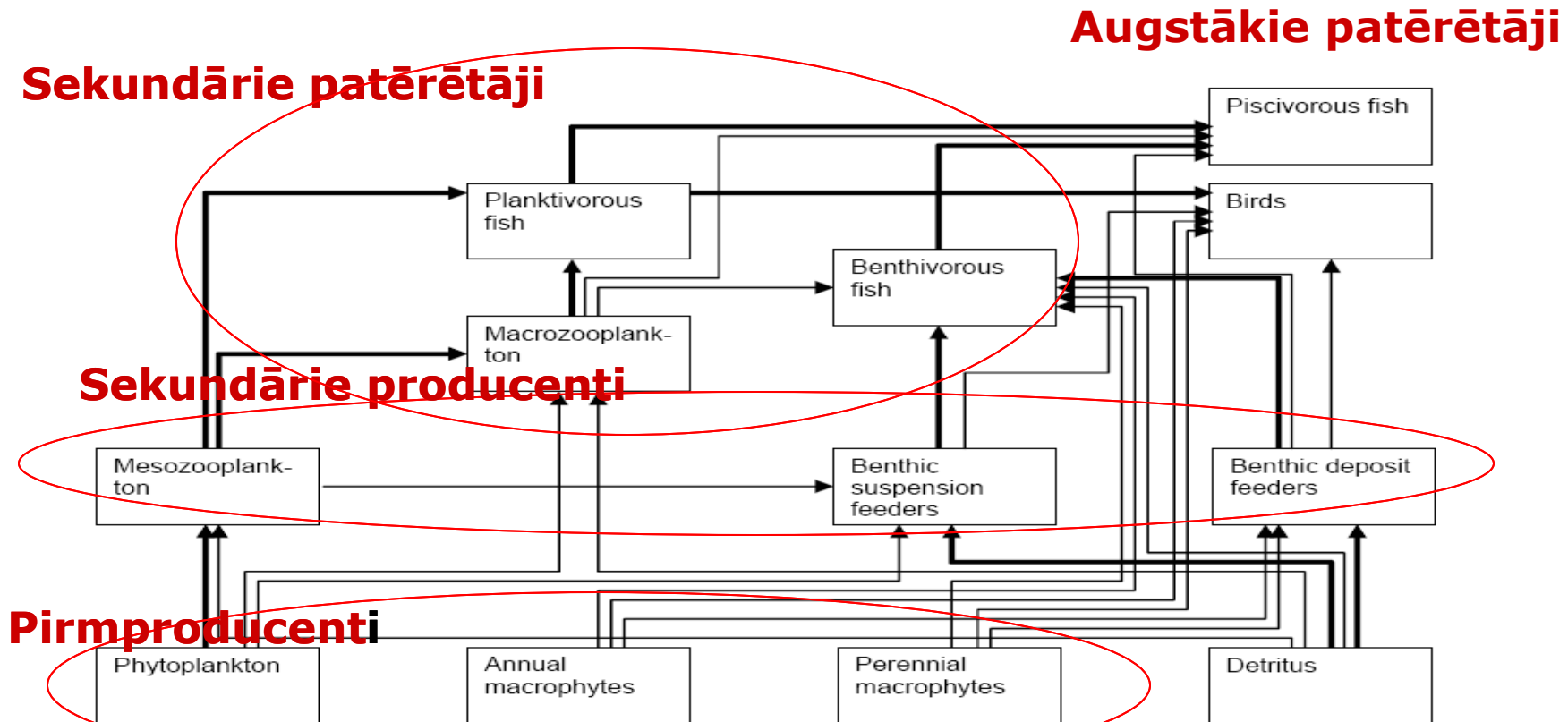
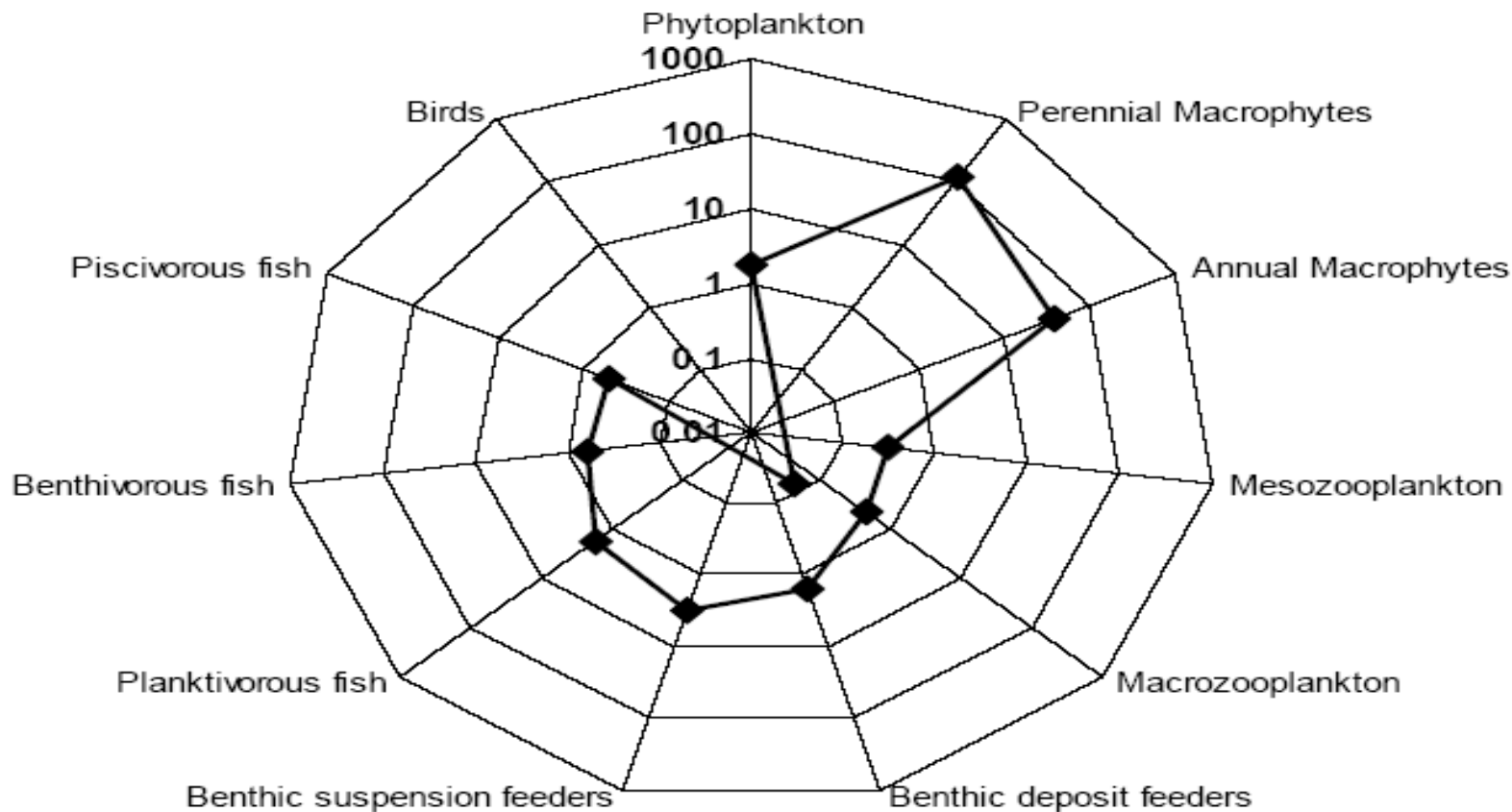

Figure 2: Foodweb structure of the ECOPATH models (fluxes to detritus are omitted, bold arrows denote main food flows for each consumer group).

Gada vidējā biomasa

Annual average biomass (g C m⁻²) in the modeled of coastal ecosystem in the Salacgriva area (note logarithmic scale!)

Kopsavilkums

---

1. Liels barības spektrs: no detrīta līdz zivīm un zīdītājiem. To nosaka morfoloģija
  2. Barības sastāva noteikšana balstās uz barības kumosa analīzi
  3. Barības komponentu sastāvu barībā nosaka tā pieejamība
  4. Diēta ir mainīga zivju augšanas un attīstības rezultātā
  5. Barības sagremošana ir atkarīga no barības daudzuma un zivs motivācijas. Tās ātrumu ietekmē temperatūra
  6. Zivju patērētais barība daudzums tiek aprēķināts balstoties uz evakuācijas/sagremošanas rādītāja
  7. Daudzas sugas spēj pielāgoties dažādas barības uzņemšanai (elastīgums)
-